

ارزیابی تأثیر فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان (مورد مطالعه منطقه ۱۸ تهران)

مرتضی حیدری*^۱، جمیله توکلی نیا^۲، بتول مجیدی خامنه^۴

۱- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۲- دانشیار گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۳- استادیار گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۱/۲۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۰۳/۱۵

چکیده

کیفیت زندگی به عنوان مقوله‌ای میان رشته‌ای با بسیاری از رشته‌های علمی و تخصصی مربوط می‌باشد زیرا در تمامی رشته‌ها هدف اصلی رسیدن به شرایط مطلوب و مناسب زندگی می‌باشد. در یک جامعه شهری، کیفیت زندگی برگرفته از تجربه مشترک ساکنان از محیط شهر و سطح توانایی آن در پاسخ‌گویی به نیاز شهروندان می‌باشد. در این تحقیق اثرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ تهران به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان با رویکرد ذهنی مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری در این تحقیق با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۵ نفر تعیین شده است. به منظور تحلیل و استنتاج و آزمون فرضیه ابتدا پرسشنامه‌های ساکنان منطقه ۱۸ از مراجعه‌کنندگان سایر مناطق از هم تفکیک شده و سپس جهت تحلیل آنها از آزمون‌های تی-تک نمونه‌ای با ارزش آزمون ۳، تی مستقل و فریدمن استفاده شده است. طبق نتایج تی-تک نمونه‌ای با ارزش آزمون ۳ و تی مستقل مشخص گردید فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ با ارائه کارکردهای متفاوت در منطقه و فرامنطقه بر کیفیت زندگی تأثیر متفاوتی گذاشته‌اند و نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد که هر یک از مراکز فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ تأثیرات متفاوتی بر کیفیت زندگی شهروندان در منطقه و فرامنطقه داشته‌اند به طوری که بیشترین تأثیر مراکز مربوط به پردیس تماشا و کمترین تأثیر مربوط به مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی بوده است.

واژگان کلیدی: فضای فرهنگی، ورزشی، هنری، کیفیت زندگی، منطقه ۱۸

* mr.heydari69@gmail.com

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد مرتضی حیدری با همین عنوان است که در بهار ۱۳۹۴ در دانشکده علوم زمین دانشگاه شهیدبهشتی از آن دفاع شده است. این پایان‌نامه تحت حمایت مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران انجام پذیرفته است.

مقدمه

تاریخچه پیدایش مفهوم کیفیت زندگی به دوران ارسطو در ۳۸۵ سال قبل از میلاد مسیح باز می‌گردد. در آن دوران ارسطو "زندگی خوب" یا "خوب انجام دادن کارها" را به معنی شاد بودن در نظر گرفته است، لیکن در عین حال به تفاوت مفهوم شادی در افراد مختلف پرداخته و ذکر نموده سلامتی که باعث شادی در یک فرد بیمار می‌شود با ثروتی که فرد فقیری را شاد می‌کند یکسان نیست و به طور مشخص بیان نموده است که شادی نه تنها برای افراد معانی متفاوتی دارد بلکه برای یک فرد نیز در شرایط متفاوت معنی یکسانی نخواهد داشت. به هر حال در آن زمان شادی یا شادمانه زیستن معادل با آنچه که امروز کیفیت زندگی نام دارد تلقی می‌شد؛ ولی اصطلاح کیفیت زندگی تا قرن بیستم مورد استفاده قرار نگرفته بود (نجات، ۱۳۸۷: ۵۷). محققان رشته های مختلف از دهه ۱۹۳۰ تحقیقات خود را در زمینه بررسی و اندازه گیری کیفیت زندگی در مناطق مختلف جغرافیایی آغاز کرده اند (Wish, 1986: 93). در دهه ۱۹۶۰ هنگامی که جامعه شناسان علیه چیرگی شاخص های اقتصادی واکنش نشان دادند، مفهوم کیفیت زندگی در پژوهش های اجتماعی اهمیت یافت اما تا آن هنگام تمام شاخص های کیفیت زندگی، عینی بودند. در دهه ۱۹۷۰ شاخص های ذهنی هم برای سنجش کیفیت زندگی اضافه شدند (نوغانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۱۲). کیفیت زندگی (موضوعی) چند رشته ای و چند شاخه است، از این رو مفهومی چند بعدی است (Ulengin & et al, 2001: 362) و دو رویکرد عمده دارد؛ رویکرد عینی و رویکرد ذهنی (Lee, 2008: 1206). هر عبارتی که در تعریف کیفیت زندگی به کار رود، کیفیت زندگی یک فرد به حقایق عینی و خارجی زندگی اش و دریافت ها و ادراکات درونی و ذهنی او از این عوامل و نیز به خودش وابسته است. این مسأله تقریباً توسط اکثر پژوهشگران مورد تصدیق قرار گرفته است. بنابراین تحقیق در مورد کیفیت زندگی کوششی است تا اثر ترکیبی عوامل عینی و ذهنی را بر رفاه و سعادت بشری سنجش و ارزیابی قرار دهد (Evans, 1994: 73). در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می باشد که از چندین متغیر متأثر می گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می کند (Tauhidur & et al, 2003: 1). از جمله شاخص های اساسی سنجش کیفیت زندگی وجود فضاهای عمومی در سطح شهر است که همه شهروندان بدان دسترسی بی قید و شرط دارند و نیازهای وسیعی از شهروندان را پاسخگو می باشد. فضاهای عمومی شهری طیف وسیعی از فضاها را دربر می گیرد (مدیری، ۱۳۸۵: ۱۲). از این رو توجه به فضاهای مورد نیازی که ضامن سلامت جسم و روح و کیفیت زندگی شهروندان است، در برنامه ریزی و ساختار شهر ضروری به نظر می رسد. بدین منظور برنامه ریزی به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهری نیازمند دستیابی به معیارها و شرایطی است که آسایش و رضایتمندی شهروندان را از طریق برآوردن نیازهای مادی و روانی آنان پاسخ گوید (وظیفه و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). بنابراین، در یک شهر سالم با کیفیت زندگی بالا، شرایط کالبدی، اجتماعی و اقتصادی در جهت توانمندسازی ساکنین شهر برای اجرای نقش های زندگی و شکوفائی استعدادهای آن فراهم است (موسوی و باقری کشکولی، ۱۳۹۱: ۹۷-۹۶).

در دهه ۱۳۸۰، پنج مجموعه بزرگ فرهنگی، ورزشی، هنری یعنی پردیس تماشای، مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی، ورزشگاه امام رضا (ع)، مجموعه ورزشی بدر و مجتمع فرهنگی، تفریحی و ورزشی شهید مختار سلیمانی در منطقه ۱۸ تهران احداث گردیده که تأمین و برطرف کننده نیازهای اجتماعی شهروندان ساکن در منطقه می باشد و این تحقیق در پی آن است که بعد از گذشت یک دهه به ارزیابی تأثیر این فضاهای عمومی در بهره مندی از آنها جهت ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان بپردازد. به همین منظور فرضیه تحقیق بدین شکل مطرح می شود « فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ با ارائه کارکردهای متفاوت در منطقه و فرامنطقه بر کیفیت زندگی شهروندان منطقه ۱۸ تأثیر متفاوتی گذاشته اند.»

پیشینه تحقیق

- کاظم جاجرمی و ابراهیم کلتی (۱۳۸۵) در مقاله ای با «عنوان سنجش وضعیت شاخص های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان مطالعه موردی: گنبد قابوس»، به این نتیجه رسیده اند که از نظر شهروندان وضعیت دسترسی به امکانات و خدمات شهری در مناطق مختلف شهر مناسب است ولی مشکلات شهری از جمله آبگرفتگی معابر و رواناب های ناشی از بارش و... در اکثر مناطق شهری از نظر شهروندان قابل توجه می باشد و همچنین شاخص های کیفیت زندگی از نظر شهروندان در نواحی مختلف شهر تفاوت شدیدی را نشان می دهد.

- علی شهری (۱۳۹۰) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان « نقش فضاهای عمومی در کیفیت زندگی شهری مطالعه موردی پارک ملت، منطقه ۳ تهران» به این نتیجه رسیده است که بین امکانات و تنوع فضاهای پارک با مراجعه به پارک و همچنین بین حس تعلق به پارک و محل سکونت و نیز تمایل به مشارکت در راستای بهبود کیفیت محیط زندگی رابطه ی تنگاتنگی وجود دارد.

- الاجویگبه* و همکاران (۲۰۱۳) در مقاله ای تحت عنوان «ارزیابی کیفیت زندگی با استفاده از رویکرد سیستمی اطلاعات جغرافیایی برای تصمیم گیری درباره کاهش فقر» به این نتیجه رسیده اند که طبقات بالاتر از حد متوسط و خیلی خوب با وجود اینکه در مدل کیفیت زندگی وجود نداشته اند، کیفیت زندگی ۶۱.۵۳٪ از فضای جغرافیایی دولت محلی آگور[†] پایین تر از حد متوسط، ۱۷.۹۴٪ شدیداً فقیر و ۱۴.۵۵٪ در حد متوسط بوده است. همچنین، این تحقیق محل هایی با اولویت توسعه را شناسایی کرده و به این نتیجه رسیده است که کیفیت زندگی محلی آگور فقیر است و نیازمند مداخله فوری آگاهانه توسط تمامی شرکای توسعه به همراه دولت می باشد.

- تی سانگ[‡] (۲۰۰۰) در پایان نامه خود با عنوان «آیا برنامه ریزی شهری در هنگ کنگ کیفیت زندگی را بهبود می دهد یا خیر؟» در دانشگاه هنگ کنگ به این نتیجه رسیده است که روند کیفیت زندگی در طی چند سال اخیر و در میان گویه های انتخابی در هنگ کنگ بسیار متفاوت و متنوع است. به طور کلی، زیرساخت های اجتماعی از قبیل آموزش، حمل و نقل، بهداشت و سلامت، و خدمات تفریحی بهتر شده اند و در عین حال این بهبود به قیمت زوال محیط زیست تمام شده

* - Olajuyigbe

† - Egor

‡ - Tsang

است. خانه سازی موقعیت پیچیده تری دارد، چرا که برخی از عوامل کیفیت زندگی بهتر و برخی دیگر کاهش یافته اند. در رابطه با سیستم برنامه ریزی شهری، نتایج نشان دادند که برنامه ریزی ناهماهنگ و ناسازگار و مکانیسم پیاده سازی دولت مقیاس هایی که باعث بهبود کیفیت زندگی می شوند را در عمل کاهش می دهد. همچنین در فرآیند توسعه گذشته به برنامه ریزی برای محیط زیست توجه بی موردی شده است که خود به کاهش کیفیت محیط زیست منجر شده است. به طور کلی در حین توسعه، بین جنبه های مختلف کیفیت زندگی معامله بده بستانی برقرار است، به طور کلی که برای داشتن کیفیت زندگی تثبیت شده عمومی، تصمیم گیری جوابگو و منطقی ضروری است.

مواد و روش

تحقیق حاضر از بعد هدف کاربردی و به لحاظ روش به صورت توصیفی-تحلیلی و علی-مقایسه ای است. جهت جمع آوری اطلاعات و داده های مورد نیاز از بررسی های اسنادی، کتابخانه ای و مطالعات میدانی استفاده شده است. برای سنجش نظرات و ابعاد ذهنی کیفیت زندگی در منطقه ۱۸، با توجه به جمعیت ۳۹۱۳۶۸ نفری منطقه ۱۸ تعداد ۳۸۵ پرسشنامه با استفاده از فرمول کوکران در پنج مرکز مورد مطالعه به صورت تصادفی و خوشه ای بین مراجعه کنندگان توزیع شده است. تعداد ۷ شاخص (محیطی و کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، آموزشی، زیرساخت و تأسیسات، امنیت و سلامت) و ۳۱ گویه در ارتباط با سنجش میزان رضایت و اثرات مراکز مورد مطالعه در کیفیت زندگی شهروندان در قالب طیف لیکرت طراحی گردیده است. برای سنجش پایایی پرسشنامه در مرحله پیش آزمایش از آلفای کرونباخ استفاده شده است که عدد ۰.۸۶۸ بدست آمد بنابراین پایایی پرسشنامه در حد بسیار مطلوبی ارزیابی می شود. به منظور تحلیل و استنتاج و آزمون فرضیه ابتدا پرسشنامه های شهروندان منطقه ۱۸ با مراجعه کنندگان سایر مناطق از هم تفکیک شده و سپس برای تحلیل هر کدام، از آزمون های تی تک نمونه ای با ارزش آزمون ۳، تی مستقل و فریدمن استفاده شده است. در نهایت به منظور اولویت بندی مراکز فرهنگی، ورزشی و هنری مورد مطالعه با توجه به میزان تأثیرات آنها بر کیفیت زندگی شهروندان در منطقه و فرا منطقه، آزمون فریدمن به کار گرفته شده است.

قلمرو پژوهش

هسته اولیه منطقه ۱۸، روستایی به نام "یافت آباد" بوده که با مهاجرت روزافزون و افزایش تدریجی جمعیت شکل امروزی را به خود گرفته است. این منطقه از سال ۱۳۵۹ در اثر توسعه کالبدی شهر تهران به صورت یک منطقه مستقل، از مناطق مرکزی شهر تهران جدا گردید و موجودیت یافت (بررسی مسائل توسعه شهری منطقه ۱۸، فصل دوم، ۱۳۸۲: ۱). منطقه ۱۸ یکی از مناطق حاشیه ای تهران می باشد و به همین لحاظ بخش وسیعی از حریم شهر تهران در محدوده این منطقه قرار گرفته است (همان، فصل دهم، ۱۳۸۲: ۱). این منطقه در منتهی الیه جنوب غربی شهر تهران از شمال به خیابان آذری (۴۵ متری زرنده) و بزرگراه فتح (مناطق ۹ و ۲۱)؛ از جنوب به چهاردانگه و شهرستان اسلامشهر؛ از شرق به بزرگراه آیت ... سعیدی (مناطق ۱۷ و ۱۹) و از غرب به شهریار، شهر قدس و کرج محدود می شود (سالنامه آماری شهر تهران، ۱۳۹۰: ۴۲). به لحاظ اقتصادی منطقه ۱۸ دارای ویژگیهای زیر می باشد:

- وجود صنایع بزرگ نظیر کارخانجات و مراکز تولیدی عمده، مراکز کشاورزی، دامپروری و باغداری اعم از سنتی، صنعتی و مکانیزه؛

- وجود مشاغل تولیدی و خدماتی و مجتمع های صنوف که به نوعی به عنوان محور عرضه و یا تولید محصولات خاص فعالیت نموده و بازار مصرف تهران و شهرستانها را تحت پوشش قرار داده اند (مثل بازارهای آهن و محصولات چوبی و ...)

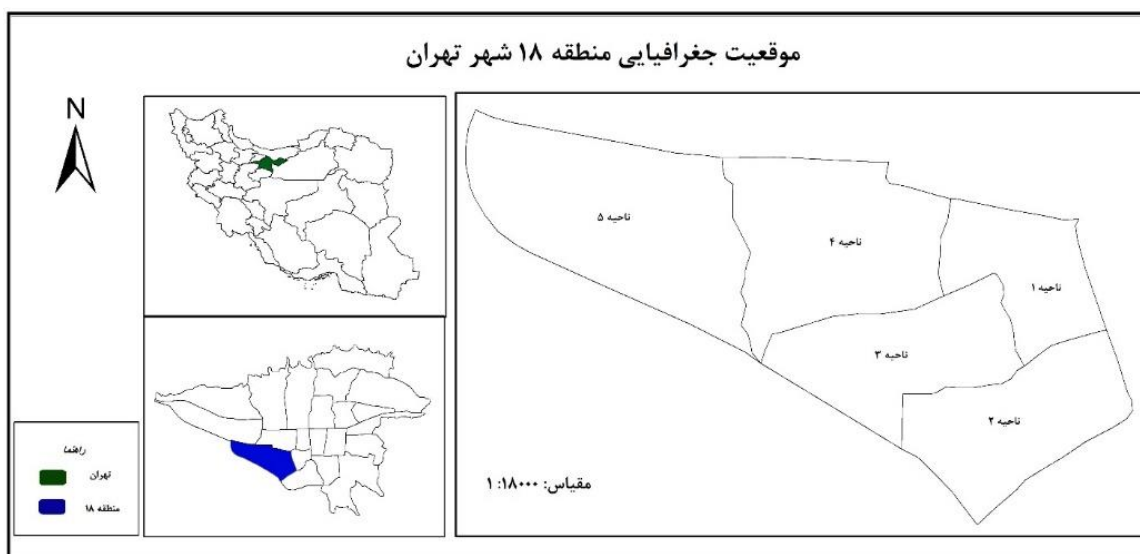
- مشاغل کوچک و فعالیتهای اختصاصی بخش عمده ای از ساکنین که اغلب کارگر و کارمند می باشند (برنامه عمرانی پنجساله ۸۶-۸۲ منطقه ۱۸، ۱۳۸۱: ۱۶).

جدول شماره ۱، جمعیت و نرخ رشد منطقه ۱۸ را طی سالهای ۹۰-۱۳۵۵ نشان می دهد.

جدول ۱: جمعیت و نرخ رشد منطقه ۱۸ طی دوره های ۱۳۵۵-۱۳۹۰

سال	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰
توضیح					
جمعیت	۲۱۱۶۰۶	۲۹۶۴۳۰	۲۹۸۶۰۰	۳۱۷۱۱۰	۳۹۱۳۶۸
نرخ رشد	۳.۴۳	۰.۰۷	۰.۶		۴.۳

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی منطقه ۱۸

پنج مرکز مورد مطالعه عبارتند از: پردیس تماشای مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی، ورزشگاه امام رضا (ع)، مجموعه ورزشی بدر و مجتمع فرهنگی، تفریحی و ورزشی شهید مختار سلیمانی.

پرديس تماشا، مجموعه ای فرهنگی-هنری می باشد که مجهز به سالن پخش فیلم، رستوران، کافی شاپ، تالار اسکیت در آخرین طبقه، خانه اسباب بازی، مجموعه خدماتی-تجاری شامل ۷۰ فروشگاه، پارکینگ و... است. مجموعه در چهار طبقه و در مساحتی معادل ۴۰۰۰ متر مربع و سطح زیربنای ۷۴۰۰ مترمربع (۲۵۰۰ مترمربع زمین) اجرا شده و دارای سه سالن با گنجایش ۴۰۰ و دو سالن با گنجایش ۲۰۰ نفر می باشد و از حیث وسعت در زمان گشایش بزرگترین مجتمع سینمایی ایران به شمار می رفته است (www.wikipedia.org, 1394).

مجموع ورزشی شهیدان اسماعیلی، مساحت این مجموعه در حدود ۲۰۰۰۰ متر مربع است که شامل استخر، سونا، جکوزی، زمین چمن (ظرفیت ۵۰۰۰ نفر)، ساختمان اداری و سالن های چند منظوره می باشد (گزارش دوسالانه فعالیت های راهبردی-اجرایی منطقه ۱۸، ۱۳۸۴: ۲۷).

ورزشگاه امام رضا (ع)، در زمینی به وسعت ۴۲۲۰۰ متر به عنوان بزرگترین مجموعه ورزشی ساخته شده در شهر تهران پس از انقلاب اسلامی می باشد که در سال ۱۳۸۹ در منطقه افتتاح گردید. این ورزشگاه ظرفیت پذیرش ۱۰ هزار نفر را دارد. زمین چمن اصلی در ابعاد ۱۱۱ در ۷۳.۵ مترمربع، مطابق با استاندارد روز فیفا ساخته شده و زیرسازی آن به شکلی است که در مواقع لزوم می توان آن را جایگزین چمن طبیعی کرد. ابعاد زمین تمرین ۳۸ در ۱۸ متر مربع بوده و پیست دو میدانی جنس تارتان دارد و شامل ۸ مسیر یک متر و ۲۰ سانتی به طول ۱۱۵ متر است و در نهایت از امکاناتی دیگر مانند پیست دوچرخه سواری و صخره نوردی و فضاهای جانبی مانند سالن بدن سازی برخوردار است (وبسایت شهرداری منطقه ۱۸، ۱۳۹۳ www.region18.tehran.ir).

مجموعه ورزشی بدر، مساحت این مجموعه در حدود ۱۷۰۰۰ متر مربع است که شامل: استخر، سونا، جکوزی، سالن چند منظوره، زمین چمن (ظرفیت ۵۰۰۰ نفر)، مدرسه فوتبال و ساختمان اداری می باشد (گزارش دوسالانه فعالیت های راهبردی-اجرایی منطقه ۱۸، ۱۳۸۴: ۲۷).

مجتمع فرهنگی، تفریحی و ورزشی شهید مختار سلیمانی، مساحت این مجموعه، ۱۶۶۵۰ مترمربع است. این مجموعه شامل تالار اجتماعات، کتابخانه، سالن های ورزشی تخصصی و سالن آمفی تئاتر با ظرفیت ۴۰۰ نفر می باشد (وبسایت محله شادآباد، ۱۳۹۳ www.shadabad.mytehran.ir).

مفاهیم و مبانی نظری

فضاهای فرهنگی و هنری

فضای فرهنگی و هنری شامل تمامی فضاهایی است که هدفشان ارائه و یا حمایت از هنرمندان و هنرشان می باشد (www.seattle.gov, 2015). فضاهای فرهنگی نظیر سالن های کنسرت، تئاترها، سینماها، کتابخانه ها، فرهنگسراها، موزه ها، نمایشگاه ها، جشنواره ها و... می باشد، این فضاها غالباً دارای جمعیت سیال و ناپایداری هستند که مطالعه بر آنها کاری مشکل است (فکوهی، ۱۳۸۷: ۲۶۸). وجود تعادل، تناسب و هماهنگی در کلان برنامه ها و تمامی اجزاء، مشخصه ای است که زیربنای برنامه ریزی فرهنگی شهرها را تشکیل می دهد و وجود آنها هم در کالبد شهرها و هم در مناسبات اجتماعی،

کاربری های شهری، تأسیسات، تجهیزات شهری و نظام حمل و نقل شهرها جوهره فرهنگی را نشان می دهد (لواسانی، ۱۳۷۸: ۱۰۱-۱۰۲). راه اندازی مجموعه های فرهنگی در واقع به عنوان ضرورتی انکارناپذیر در جامعه بشری امروز مطرح می باشد که بحث تهاجم فرهنگی اراده لازم را جهت تأسیس این مراکز در مسئولان شهرداری تهران و متولیان امور شهر را باعث گردیده است (فرهنگسراها، ۱۳۷۵: ۱).

فضای ورزشی

فضاهای ورزشی گونه ای فضای اجتماعی در سکونت گاه های انسانی است (کریمی صالح، ۱۳۸۵: ۱). فضاهای ورزشی اشاره به یک منطقه عمومی دارد که معمولاً برای فعالیت های ورزشی سازمان یافته استفاده می شود، اگر چه ممکن است در زمان های غیر ورزشی برای کاربردهای تفریحی دیگری مورد استفاده قرار گیرد. فضای ورزشی ممکن است به صورت یک زمین بازی چمن یا یک سطح (قیری یا آسفالت محوطه ورزشی) یا سطح پوشیده شده مصنوعی باشد. اساس فضاهای ورزشی، زمین ورزشهای محوطه ای و سبز است (National Position Paper Sports Space, 2014: 1). فضاهای ورزشی شامل ورزشگاه ها، سالن های ورزشی، باشگاه های تندرستی و بدنسازی، زمین های ورزشی درون شهری و محله ای، (فضاهای غیرهنجارمند ورزشی همچون خیابان ها و زمین های بایر محل فوتبال درون فضاهای آموزشی و...) این فضاها اغلب ایجاد خرده فرهنگ ها و روابط ویژه می کنند (فکوهی، ۱۳۸۷: ۲۶۸). شهرداری در تمامی مقوله های زندگی شهروندی حضور داشته و با توجه به نقش بسیار عمیق و مؤثر ورزش بر سلامت، شادابی و نشاط، و همچنین کاهش معضلات اجتماعی زندگی شهروندی فعالیت دارد (حمیدی، ۱۳۹۲: ۵۸)، شهرداری با بهبود مستمر و درازمدت وضعیت اجتماعی، با دیدگاه تضمین سلامتی و کیفیت زندگی تمامی کسانی که در آن محیط خاص سکونت دارند، به سلامتی دست می یابد (دماری، ۱۳۹۲: ۲۹).

کیفیت زندگی

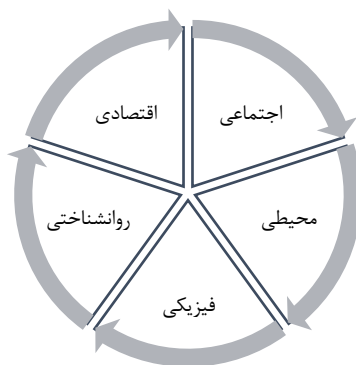
مفهوم کیفیت زندگی شهری با هدف اصلاح و تکامل مفهوم توسعه از توسعه کمی و اقتصادی به توسعه پایدار شهری مطرح و مورد توجه قرار گرفته است. در واقع این مفهوم پاسخی به توسعه صرف اقتصادی در مقیاس ملی و توسعه صرف کالبدی در مقیاس شهری بوده و به نوعی مؤید توجه به شاخص ها و معیارهای اجتماعی، کیفی و اقتصادی پایدار در عرصه برنامه ریزی شهری و در تقابل با شاخص های کالبدی-کارکردی است (محمودی نژاد و صادقی، ۱۳۸۸: ۸۸). کیفیت زندگی، به نوعی بیانگر وضعیت افراد ساکن در یک کشور یا منطقه می باشد (باسخا و همکاران، ۱۳۸۹: ۹۶). سازمان بهداشت جهانی (WHO) کیفیت زندگی را یک ادراک شخصی از وضعیت زندگی شخصی می داند که در ارتباط با اهداف، انتظارات، استانداردها، نگرانی ها و دل بستگی های زندگی شان است که در شش دسته خلاصه می شوند: عوامل فیزیکی، فیزیولوژیکی، استقلال، روابط اجتماعی، محیط و معنویت (شامل اعتقادات مذهبی و شخصی) (Jirojankul, 2003: 1278). در واقع کیفیت زندگی به معنای "قابلیت زندگی" یک مکان مطرح می شود (رهنمایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۲۵). بطور کلی در یک جامعه شهری، کیفیت زندگی برگرفته از تجربه مشترک ساکنان شهر از محیط شهر و سطح توانایی شهر در پاسخ گویی به نیازهای مورد نظر ساکنان شهر می باشد (خادمی، ۱۳۹۲: ۲). امروزه کیفیت زندگی به عنوان مقوله

ای میان رشته ای به بسیاری از رشته های علمی و تخصصی امروز مربوط می باشد و هدف همه رشته های علمی مهم دنیا به شکلی در پژوهش خود رسیدن به شرایط مناسب و مطلوبی (مستقیم و غیر مستقیم) می باشد. در این مسیر پژوهشگران، راه های بسیاری را طی کرده و مدل ها و الگوهای مناسبی را در رهیافت علمی خود دریافته اند و با گسترش دانش و تخصصی شدن و قابل حل نمودن مسایل پیچیده دنیا، نگرش آنها نسبت به مفهوم کیفیت زندگی دگرگون شده و دیدگاه های متفاوتی را بیان نمودند. همزمان با تقویت رویکردهای اجتماعی در طرح های برنامه ریزی شهری، به جایگاه شهروندان و مسائل مربوط به کیفیت زندگی آنان بیش از پیش توجه شده است. اهم رویکردها در این زمینه عبارت اند از: برنامه ریزی حمایتی که در ۱۹۶۵ توسط پل دیویداف* در امریکا و در جهت مبارزه با تبعیض نژادی و حمایت از فقرا و محرومان شکل گرفت البته این رویکردها ارتباط نزدیکی با برنامه ریزی عدالت خواهانه داشته است؛ برنامه ریزی فرآیندی در دهه ی ۱۹۷۰، برنامه ریزی مشارکتی و دموکراتیک که با تأکید بر کثرت گرایی، جامعه ی مدنی، نهادهای اجتماعات محلی و سازمان های غیرحکومتی شکل گرفت، برنامه ریزی گام به گام که توسط چارلز لیند بلوم مطرح گردید و همچنین برنامه ریزی پاسخگو که شین مک کونل در ۱۹۸۱ با تأکید بر پاسخگویی به مدیران به نیازهای مردمی در حین اجرای برنامه ها اشاره دارد (علی اکبری و امینی، ۱۳۸۹: ۱۲۸-۱۲۷). از این رو چشم انداز برنامه ریزی برای شهر در هر مقطعی باید به سوی کیفیت زندگی مطلوب جهت گیری نماید (رهنمایی و پور موسوی، ۱۳۸۵: ۱۸۰) و علاوه بر توجه به اهداف کالبدی و کارکردی، باید به نیازهای کیفی و روانی مردم در محیط زندگی شهری مانند هویت اجتماعی، امنیت و رفاه اجتماعی، اشتغال پایدار، آسایش روانی، احساس زیبایی، همبستگی و تعلق اجتماعی و غیره، نیز پاسخ گوید (سعیدی رضوانی و حاجی نوری، ۱۳۹۲: ۵).

ابعاد و شاخص های کیفیت زندگی

طبق نظر شالوک، ابعاد کیفیت زندگی به مجموعه ای از عوامل اشاره دارد که احساس بهزیستی شخصی را به وجود می آورند (Schalock, 2004: 205). بر این اساس اکثر پژوهشگران در این زمینه معتقدند که ابعاد کیفیت زندگی شامل ابعاد فیزیکی، اجتماعی، روانشناختی، محیطی و اقتصادی است. در بعد فیزیکی، پرسش های مربوط به ابعاد جسمانی انسان، شامل قدرت، انرژی و توانایی انجام فعالیت های روزمره و خود مراقبتی و همچنین علائم بیماری مانند درد، مورد تفسیر و سنجش قرار می گیرند. در بعد اجتماعی، احساس بهتر بودن و کیفیت ارتباطات افراد با خانواده، دوستان، همکاران و اجتماع تبیین می شود. این در صورتی است که در بعد روان شناختی بیشتر نشانه های روانی شامل اضطراب، افسردگی، ترس و میزان محرومیت نسبی سنجیده می شود. در بعد محیطی، کیفیت محیط پیرامون زندگی بشر برای زیست مورد واکاوی قرار می گیرد؛ و در بعد اقتصادی گویه هایی چون میزان رضایت از درآمد، نوع شغل و یا رضایت شغلی ارزیابی می شوند (دهداری، ۱۳۸۱: ۴۰).

* - Paul Davidoff

شکل ۲: ابعاد کیفیت زندگی

با توجه به مطالعات جهانی و با توجه به ساختار سیاسی، فرهنگی و اجتماعی ایران می توان شاخص هایی همچون شاخص های محیطی، فرهنگ شهروندی، اقتصادی، جمعیتی و اجتماعی، آموزش، تحصیلات و مهارت ها، زیرساخت ها و تأسیسات، سلامتی و بهداشت، حقوق شهروندی، تفریحات و استراحت، مسکن و سرپناه و همچنین امنیت را جهت بررسی کیفیت زندگی شهروندان ایرانی معرفی کرد (شهری، ۱۳۹۰: ۳۳-۳۵).

یافته های تحقیق

تجزیه و تحلیل داده ها، فرآیندی چند مرحله ای است که طی آن داده هایی که از طریق به کارگیری ابزارهای گردآوری اطلاعات در نمونه آماری فراهم آمده اند، خلاصه نویسی، کدگذاری، دسته بندی و در نهایت پردازش شده اند تا زمینه برقراری انواع تحلیل ها و ارتباطات بین این داده ها به منظور آزمون فرضیه فراهم آید. در این راستا داده ها هم از لحاظ مفهومی و هم از جنبه های تجربی پالایش شده و در این رابطه تکنیکهای گوناگون آماری نقش بسزایی در استخراج و تعمیم بر عهده دارند. در تحقیق حاضر جهت تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون های کولموگروف-اسمیرنوف، تی-تک نمونه ای با ارزش آزمون ۳، تی مستقل و فریدمن استفاده شده است.

بررسی تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در منطقه بر گویه های کیفیت زندگی شهروندان جهت بررسی تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در منطقه از آزمون پارامتری تی تک نمونه ای با ارزش آزمون ۳ (میانگین مورد انتظار) استفاده می شود. نتایج آزمون تی تک نمونه ای برای بررسی تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در منطقه بر گویه های کیفیت زندگی در جدول شماره ۳ بیان شده است. در صورتی که تفاوت میانگین گویه با ارزش آزمون معنی دار باشد یعنی سطح معنی داری آزمون از ۰/۰۵ کوچکتر باشد ($P\text{-value} = \text{sig} < 0/05$) و تفاوت منفی باشد با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه از ۳ کمتر می باشد و این به این معنی می باشد که با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه در اثر فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در منطقه کاهش پیدا کرده است و در صورتی که تفاوت میانگین گویه با ارزش آزمون معنی دار باشد یعنی سطح معنی داری آزمون از ۰/۰۵ کوچکتر باشد ($P\text{-}0/05$)

$\text{value}=\text{sig}<$ و تفاوت مثبت باشد با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه از ۳ بیشتر می باشد و این به این معنی می باشد که با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه در اثر فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در منطقه افزایش پیدا کرده است. مشاهده می شود که تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در منطقه بر تمام گویه های کیفیت زندگی با اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است زیرا برای تمامی آزمون های تی تک نمونه ای گویه ها سطح معنی داری آزمون از ۰/۰۵ کمتر می باشد ($\text{P-value}=\text{sig}<0/05$). در نتیجه این فضاها تأثیرات نامطلوبی بر برخی گویه های شاخص محیطی و کالبدی به همراه دارند یعنی باعث ایجاد سر و صدا و استشمام بوی بد در اطراف مراکز نام برده می شوند، زیرا برای این گویه ها که در جهت منفی می باشند آماره تی مثبت و معنی دار می باشد ($\text{P-value}=\text{sig}<0/05$) یا تفاوت میانگین با ارزش آزمون مثبت و معنی دار می باشد ($\text{P-value}=\text{sig}<0/05$) یعنی با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه ها از ۳ (ارزش آزمون یا میانگین مورد انتظار) بیشتر می باشد. برای شاخص امنیت نتایج آزمون تی تک نمونه ای بیان می کند که میزان فضای اختصاص یافته برای کودکان، میزان احساس امنیت در سطح پایینی قرار دارند و همچنین امکان حضور و استفاده بانوان و کودکان از مراکز در شب وجود ندارد زیرا برای این گویه ها که در جهت مثبت می باشند، آماره تی منفی و معنی دار می باشد ($\text{P-value}=\text{sig}<0/05$) یا تفاوت میانگین با ارزش آزمون منفی و معنی دار می باشد ($\text{P-value}=\text{sig}<0/05$), یعنی با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه ها از ۳ (ارزش آزمون یا میانگین مورد انتظار) کمتر می باشد.

جدول ۲. نتایج آزمون تی تک نمونه ای برای تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ بر گویه های کیفیت زندگی در منطقه (ارزش آزمون ۳)

شاخص	گویه	درجه آزادی	آماره تی	تفاوت میانگین گویه با ارزش آزمون	سطح معنی داری	تأثیر
کالبدی و محیطی	میزان رضایت شما از نظافت و پاکیزگی مراکز نام برده	۲۷۴	۴.۶۹۸	۰.۲۴۳۶۴	۰.۰۰۰	معنی دار
	میزان تأثیر مراکز نام برده در محیط زیست منطقه	۲۷۴	۴.۳۶۶	۰.۱۴۷۲۷	۰.۰۰۷	معنی دار
	وجود سرو صدا (تردد اتومبیل و موتور، فعالیت های ساختمانی و...) در اطراف مراکز نام برده	۲۷۴	۴.۰۶۱	۰.۱۶۹۰۹	۰.۰۰۵	معنی دار
	استشمام بوی بد در مراکز نام برده ناشی از زباله و فاضلاب و آبهای سطحی	۲۷۴	۵.۰۹۷	۰.۳۵۲۷۳	۰.۰۰۰	معنی دار
	میزان رضایت شما از معماری مراکز نام برده	۲۷۴	۸.۱۰۹	۰.۵۷۸۱۸	۰.۰۰۰	معنی دار

معنی دار	.۰۰۰۰	.۴۸۰۰۰	۸.۱۹۳	۲۷۴	رضایت شما از کیفیت محیط اطراف مراکز نام برده	اقتصادی
معنی دار	.۰۱۳	.۱۳۰۹۱	۱.۸۰۳	۲۷۴	میزان روشنایی معابر منتهی به مراکز نام برده	
معنی دار	.۰۰۰۸	.۱۷۸۱۸	۲.۶۸۳	۲۷۴	میزان تخصیص درآمد برای استفاده از فعالیت های این مراکز	
معنی دار	.۰۳۶	.۱۰۱۸۲	۱.۶۲۱	۲۷۴	تأثیر مراکز نام برده بر افزایش حس تعلق شما به منطقه و محل سکونت	اجتماعی
معنی دار	.۰۰۰۰	.۴۹۸۱۸	۸.۴۳۶	۲۷۴	میزان تأثیر مراکز نام برده در تعامل اجتماعی	
معنی دار	.۰۰۰۰	.۲۷۶۳۶	۴.۳۱۶	۲۷۴	میزان تأثیر مراکز نام برده در مشارکت مردم	
معنی دار	.۰۰۰۰	.۳۶۷۲۷	۶.۵۶۴	۲۷۴	تمایل شما به مشارکت در ارائه خدمات در این مراکز	
معنی دار	.۰۰۲۲	.۱۷۰۹۱	۴.۳۰۹	۲۷۴	میزان آمادگی شما برای مشارکت در این مراکز	
معنی دار	.۰۰۰۰	.۳۸۱۸۲	۶.۲۷۶	۲۷۴	میزان تخصیص زمان برای استفاده از این مراکز	
معنی دار	.۰۰۳۳	.۱۰۹۰۹	۲.۱۴۶	۲۷۴	میزان رضایت شما از مدیریت مراکز نام برده	
معنی دار	.۰۰۰۰	.۳۴۳۶۴	۵.۶۲۸	۲۷۴	میزان تأثیر مراکز (تأسیسات، امکانات و خدمات ارائه شده) در تغییر شیوه ی زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۰۵	.۱۶۹۰۹	۱.۰۶۱	۲۷۴	میزان تأثیر آموزش های ارائه شده در جهت استفاده از تکنولوژی های مدرن (ایترنت، کامپیوتر و...) در تغییر شیوه زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۰۰	.۳۵۲۷۳	۵.۰۹۷	۲۷۴	میزان تأثیر سینما در تغییر شیوه زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۰۰	.۴۷۸۱۸	۸.۲۰۳	۲۷۴	میزان تأثیر تئاتر در تغییر شیوه ی زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۲۴	.۱۱۰۹۱	.۱۷۱	۲۷۴	میزان ارتباط آموزش های ارائه شده در این مراکز با نوع فعالیت آنها	آموزشی

معنی دار	.۰۰۷	.۱۴۷۲۷	۴.۸۶۳	۲۷۴	میزان آموزش های ارائه شده در جهت استفاده از تکنولوژی های مدرن (ایتترنت، کامپیوتر و...) در مراکز	
معنی دار	.۰۰۰	.۳۵۲۷۳	۶.۴۵۸	۲۷۴	میزان رضایت شما از کیفیت راهها و مسیرهای دسترسی به مراکز نام برده	زیرساخت و تأسیسات
معنی دار	.۰۰۰	.۲۹۸۱۸	۴.۸۹۵	۲۷۴	میزان امکانات موجود در مراکز نام برده در جهت رفع نیازهای فرهنگی، ورزشی و هنری شما	
معنی دار	.۰۰۰	.۳۹۶۳۶	۶.۴۸۱	۲۷۴	میزان رضایت شما از تأسیسات و تجهیزات خدماتی مربوط به مراکز نام برده (مانند کتابخانه، سالن تئاتر، سرویس بهداشتی و...)	
معنی دار	.۰۳۵	.۱۱۲۷۳	۲.۱۱۸	۲۷۴	کمیت و کیفیت مناسب تأسیسات زیربنایی و خدماتی در مراکز نام برده	
معنی دار	.۰۱۵	.۱۹۴۵۵	۱.۴۲۵	۲۷۴	رضایت شما از تعداد و ظرفیت توقفگاهها (پارکینگ ها) مراکز نام برده	
معنی دار	.۰۰۰	-.۴۴۷۲۷	-۶.۸۶۴	۲۷۴	میزان فضای اختصاص یافته به کودکان	
معنی دار	.۰۳۹	-.۱۴۷۲۷	-۴.۷۴۱	۲۷۴	میزان احساس امنیت شما در مراکز نام برده	
معنی دار	.۰۰۰	-.۷۹۲۷۳	-۱۴.۴۳۷	۲۷۴	امکان حضور و استفاده بانوان و کودکان از مراکز نام برده در شب	
معنی دار	.۰۰۰	.۳۵۶۲۱	۶.۲۳۱	۲۷۴	تأثیر مراکز نام برده در افزایش سلامت جسمانی شما	سلامت
معنی دار	.۰۰۰	.۳۱۵۱۲	۵.۴۲۱	۲۷۴	تأثیر مراکز نام برده در افزایش سلامت روانی شما	

بررسی تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در فرا منطقه بر گویه های کیفیت زندگی شهروندان جهت بررسی تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در فرا منطقه از آزمون پارامتری تی تک نمونه ای با ارزش آزمون ۳ (میانگین مورد انتظار) استفاده می شود. نتایج آزمون تی تک نمونه ای برای بررسی تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در فرا منطقه بر گویه های کیفیت زندگی در جدول شماره ۴ آمده است. در صورتی که تفاوت میانگین گویه با ارزش آزمون معنی دار باشد یعنی سطح معنی داری آزمون از ۰/۰۵ کوچکتر باشد ($P=0/05$) و تفاوت منفی باشد با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه از ۳ کمتر می باشد و این به این معنی می باشد ($value=sig<$)

که با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه در اثر فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در فرا منطقه کاهش پیدا کرده است و در صورتی که تفاوت میانگین گویه با ارزش آزمون معنی دار باشد یعنی سطح معنی داری آزمون از ۰/۰۵ کوچکتر باشد ($P\text{-value}=\text{sig}<0/05$) و تفاوت مثبت باشد با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه از ۳ بیشتر می باشد و این به این معنی می باشد که با اطمینان ۹۵ درصد میانگین گویه در اثر فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در فرا منطقه افزایش پیدا کرده است. در صورتی که سطح معنی داری آزمون تی تک نمونه ای از ۰/۰۵ بزرگتر باشد ($P=0/05$) $\text{value}=\text{sig}>$ تأثیر مراکز بر گویه در فرامنطقه معنی دار نمی باشد.

جدول ۳. نتایج آزمون تی تک نمونه ای برای تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ بر گویه های کیفیت زندگی در فرامنطقه (ارزش آزمون ۳)

شاخص	گویه	درجه آزادی	آماره تی	تفاوت میانگین گویه با ارزش آزمون	سطح معنی داری	تأثیر
محیط و کالبدی	میزان رضایت شما از نظافت و پاکیزگی مراکز نام برده	۱۰۹	۲.۹۰۵	۰.۳۱۸۱۸	۰.۰۰۴	معنی دار
	میزان تأثیر مراکز نام برده در محیط زیست منطقه	۱۰۹	۳.۶۹۴	۰.۳۴۵۴۵	۰.۰۰۰	بی معنی
	وجود سرو صدا (تردد اتومبیل و موتور، فعالیت های ساختمانی و...) در اطراف مراکز نام برده	۱۰۹	۱.۵۰۹	۰.۱۶۳۶۴	۰.۱۳۴	بی معنی
	استشمام بوی بد در مراکز نام برده ناشی از زباله و فاضلاب و آبهای سطحی	۱۰۹	۶.۰۸۰	۰.۵۶۳۶۴	۰.۰۰۰	معنی دار
	میزان رضایت شما از معماری مراکز نام برده	۱۰۹	۷.۷۰۲	۰.۷۶۳۶۴	۰.۰۰۰	معنی دار
	رضایت شما از کیفیت محیط اطراف مراکز نام برده	۱۰۹	۵.۹۳۲	۰.۶۷۲۷۳	۰.۰۰۰	معنی دار
	میزان روشنایی معابر منتهی به مراکز نام برده	۱۰۹	۳.۸۰۳	۰.۱۳۲۱	۰.۰۱۶	معنی دار
اقتصادی	میزان تخصیص درآمد برای استفاده از فعالیت های این مراکز	۱۰۹	۰.۰۷۸	۰.۰۰۹۰۹	۰.۹۳۸	بی معنی
اجتماع	تأثیر مراکز نام برده بر افزایش حس تعلق شما به منطقه و محل سکونت	۱۰۹	۲.۷۲۸	۰.۲۷۲۷۳	۰.۰۰۷	معنی دار

معنی دار	.۰۰۰	.۴۳۶۳۶	۴.۱۷۴	۱۰۹	میزان تأثیر مراکز نام برده در تعامل اجتماعی	
معنی دار	.۰۴۶	.۲۳۶۳۶	۲.۰۲۲	۱۰۹	میزان تأثیر مراکز نام برده در مشارکت مردم	
معنی دار	.۰۰۰	.۴۰۹۰۹	۴.۱۸۵	۱۰۹	تمایل شما به مشارکت در ارائه خدمات در این مراکز	
بی معنی	.۸۲۸	-.۰۲۷۲۷	-.۲۱۸	۱۰۹	میزان آمادگی شما برای مشارکت در این مراکز	
معنی دار	.۰۱۱	-.۲۲۷۲۷	-۲.۵۷۶	۱۰۹	میزان تخصیص زمان برای استفاده از این مراکز	
بی معنی	.۰۵۱	.۱۷۲۷۳	۱.۹۷۵	۱۰۹	میزان رضایت شما از مدیریت مراکز نام برده	
معنی دار	.۰۰۶	.۲۱۴۳۱	۴.۳۲۱	۱۰۹	میزان تأثیر مراکز (تأسیسات، امکانات و خدمات ارائه شده) در تغییر شیوه ی زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۱	.۲۶۹۲۳	۳.۰۶۱	۱۰۹	میزان تأثیر آموزش های ارائه شده در جهت استفاده از تکنولوژی های مدرن (اینترنت، کامپیوتر و...) در تغییر شیوه زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۳	.۳۴۲۱۳	۴.۰۷۶	۱۰۹	میزان تأثیر سینما در تغییر شیوه زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۰	.۴۷۹۱۸	۵.۲۰۳	۱۰۹	میزان تأثیر تئاتر در تغییر شیوه ی زندگی شما	
بی معنی	.۱۳۲	-.۱۵۴۵۵	-۱.۵۱۷	۱۰۹	میزان ارتباط آموزش های ارائه شده در این مراکز با نوع فعالیت آنها	آموزشی
معنی دار	.۰۰۹	.۱۵۷۲۷	۴.۳۲۱	۱۰۹	میزان آموزش های ارائه شده در جهت استفاده از تکنولوژی های مدرن (اینترنت، کامپیوتر و...) در مراکز	
معنی دار	.۰۰۰	.۴۱۸۱۸	-۲.۰۲۱	۱۰۹	میزان رضایت شما از کیفیت راهها و مسیرهای دسترسی به مراکز نام برده	زیباساخت و
معنی دار	.۰۴۶	-.۱۹۰۹۱	۴.۲۶۰	۱۰۹	میزان امکانات موجود در مراکز نام برده در جهت رفع نیازهای فرهنگی، ورزشی و هنری شما	

معنی دار	.۰۰۰	.۴۰۹۰۹	۲.۲۶۴	۱۰۹	میزان رضایت شما از تأسیسات و تجهیزات خدماتی مربوط به مراکز نام برده (مانند کتابخانه، سالن تئاتر، سرویس بهداشتی و...)	
معنی دار	.۰۲۶	.۲۰۰۰۰	.۷۰۵	۱۰۹	کمیت و کیفیت مناسب تأسیسات زیربنایی و خدماتی در مراکز نام برده	
معنی دار	.۰۰۰	-۰.۴۲۷۲۷	-۱.۳۷۱	۱۰۹	رضایت شما از تعداد و ظرفیت توقفگاهها (پارکینگ ها) مراکز نام برده	
بی معنی	.۱۷۳	-۰.۱۵۴۵۵	-۲.۰۲۱	۱۰۹	میزان فضای اختصاص یافته به کودکان	
معنی دار	.۰۲۴	-۰.۲۶۳۶۴	-۲.۲۸۷	۱۰۹	میزان احساس امنیت شما در مراکز نام برده	ت
معنی دار	.۰۰۰	-۰.۵۰۹۰۹	-۰.۳۶۰	۱۰۹	امکان حضور و استفاده بانوان و کودکان از مراکز نام برده در شب	
معنی دار	.۰۰۰	.۳۵۲۱۴	۴.۱۲۳۰	۱۰۹	تأثیر مراکز نام برده در افزایش سلامت جسمانی شما	ت
معنی دار	.۰۰۳	.۲۱۱۲۴	۳.۴۲۱	۱۰۹	تأثیر مراکز نام برده در افزایش سلامت روانی شما	

مقایسه تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری بر گویه های کیفیت زندگی در منطقه و فرا منطقه

جهت مقایسه تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ در منطقه و فرا منطقه از آزمون پارامتری تی مستقل استفاده می شود. طبق آزمون تی مستقل تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری بر گویه های کیفیت زندگی در منطقه و فرا منطقه به این صورت است که اگر سطح معنی داری آزمون تی مستقل از ۰/۰۵ کوچکتر باشد ($P\text{-value}=\text{sig}<0/05$) تفاوت تأثیرها معنی دار می باشد اگر تفاوت میانگین گویه ها از صفر بزرگتر باشد به این معنی است که میزان تأثیر مراکز بر گویه کیفیت زندگی در منطقه بیشتر از فرا منطقه است در غیر اینصورت میزان تأثیر مراکز بر گویه کیفیت زندگی در فرامنطقه بیشتر از منطقه است. نتایج آزمون تی مستقل در جدول شماره ۵ آمده است. مشاهده می شود که تنها برای دو گویه سطح معنی داری آزمون از ۰/۰۵ بزرگتر می باشد ($P\text{-value}=\text{sig}>0/05$) یعنی برای این دو گویه تفاوت معنی دار آماری در سطح خطای ۵ درصد در منطقه و فرا منطقه مشاهده نشده است. برای دیگر گویه های کیفیت زندگی سطح معنی داری آزمون از ۰/۰۵ کوچکتر می باشد ($P\text{-value}=\text{sig}<0/05$) یعنی اینکه تفاوت بین میزان تأثیرات مراکز فرهنگی، ورزشی و هنری بر این گویه ها در منطقه و فرا منطقه با اطمینان ۹۵ درصد معنی دار می باشد و چون تفاوت میانگین ها

برای این گویه ها از صفر بزرگتر می باشد به این معنی است که میزان تأثیرات مراکز فرهنگی، ورزشی و هنری بر این گویه ها در منطقه ۱۸ از فرا منطقه بیشتر بوده است.

جدول ۴. نتایج آزمون تی مستقل برای مقایسه تأثیرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ بر گویه های کیفیت زندگی در منطقه و فرا منطقه

شاخص	گویه	درجه آزادی	آماره تی	تفاوت میانگین ها	سطح معنی داری	معنی داری تفاوت
کالبدی و محیطی	میزان رضایت شما از نظافت و پاکیزگی مراکز نام برده	۳۸۳	۳.۵۰۷	.۴۱۵۱۸	.۰۰۲	معنی دار
	میزان تأثیر مراکز نام برده در محیط زیست منطقه	۳۸۳	۳.۶۲۴	.۳۱۵۱۲	.۰۰۴	معنی دار
	وجود سرو صدا (تردد اتومبیل و موتور، فعالیت های ساختمانی و...) در اطراف مراکز نام برده	۳۸۳	۳.۱۷۰۹	.۱۶۳۶۴	.۰۱۱	معنی دار
	استشمام بوی بد در مراکز نام برده ناشی از زباله و فاضلاب و آبهای سطحی	۳۸۳	۷.۰۱۰	.۶۵۳۱۲	.۰۰۰	معنی دار
	میزان رضایت شما از معماری مراکز نام برده	۳۸۳	۶.۳۴۱	.۶۳۳۳۱	.۰۰۰	معنی دار
	رضایت شما از کیفیت محیط اطراف مراکز نام برده	۳۸۳	۴.۶۳۱	.۶۷۲۷۳	.۰۰۰	معنی دار
	میزان روشنائی معابر منتهی به مراکز نام برده	۱۰۹	۳.۸۰۳	.۱۳۲۱	.۰۱۶	معنی دار
اقتصادی	میزان تخصیص درآمد برای استفاده از فعالیت های این مراکز	۳۸۳	۴.۰۷۱	.۴۰۱۰	.۰۰۵	معنی دار
اجتماعی	تأثیر مراکز نام برده بر افزایش حس تعلق شما به منطقه و محل سکونت	۳۸۳	۲.۱۲۰	.۲۶۲۴۳	.۰۲۷	معنی دار
	میزان تأثیر مراکز نام برده در تعامل اجتماعی	۳۸۳	۷.۸۷۱	.۷۳۲۱۲	.۰۰۰	معنی دار
	میزان تأثیر مراکز نام برده در مشارکت مردم	۳۸۳	۳.۰۲۵	.۲۴۵۲۱	.۰۴۱	معنی دار

معنی دار	.۰۰۱	.۴۰۷۰۱	۴.۵۴۱	۳۸۳	تمایل شما به مشارکت در ارائه خدمات در این مراکز	
معنی دار	.۰۲۵	.۳۲۷۲۷	۳.۲۱۸	۳۸۳	میزان آمادگی شما برای مشارکت در این مراکز	
معنی دار	.۰۰۸	.۵۲۷۲۷	۳.۷۷۵	۳۸۳	میزان تخصیص زمان برای استفاده از این مراکز	
معنی دار	.۰۲۱	.۳۷۲۷۳	۳.۵۷۴	۳۸۳	میزان رضایت شما از مدیریت مراکز نام برده	
معنی دار	.۰۰۰	.۸۷۱۴۳۱	۷.۳۴۳	۳۸۳	میزان تأثیر مراکز (تأسیسات، امکانات و خدمات ارائه شده) در تغییر شیوه ی زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۰	.۶۶۹۲۳	۶.۰۳۱	۳۸۳	میزان تأثیر آموزش های ارائه شده در جهت استفاده از تکنولوژی های مدرن (اینترنت، کامپیوتر و...) در تغییر شیوه زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۳	.۳۴۲۱۳	۵.۰۷۲	۳۸۳	میزان تأثیر سینما در تغییر شیوه زندگی شما	
معنی دار	.۰۰۰	.۴۷۹۱۸	۵.۲۰۳	۳۸۳	میزان تأثیر تئاتر در تغییر شیوه ی زندگی شما	
معنی دار	.۰۳۶	.۱۲۳۴۶	۳.۵۴۲	۳۸۳	میزان ارتباط آموزش های ارائه شده در این مراکز با نوع فعالیت آنها	آموزشی
معنی دار	.۰۰۳	.۴۷۳۲۳	۵.۵۲۲	۳۸۳	میزان آموزش های ارائه شده در جهت استفاده از تکنولوژی های مدرن (اینترنت، کامپیوتر و...) در مراکز	آموزشی
معنی دار	.۰۰۰	.۶۵۶۷۸	۶.۰۲۱	۳۸۳	میزان رضایت شما از کیفیت راهها و مسیرهای دسترسی به مراکز نام برده	زیرساخت و تأسیسات
معنی دار	.۰۰۶	.۴۷۰۵۲	۵.۲۳۰	۳۸۳	میزان امکانات موجود در مراکز نام برده در جهت رفع نیازهای فرهنگی، ورزشی و هنری شما	زیرساخت و تأسیسات
معنی دار	.۰۰۲	.۴۱۲۳۱	۴.۲۶۴	۳۸۳	میزان رضایت شما از تأسیسات و تجهیزات خدماتی مربوط به مراکز نام برده (مانند کتابخانه، سالن تئاتر، سرویس بهداشتی و...)	زیرساخت و تأسیسات
معنی دار	.۰۰۷	.۴۲۳۱۱	۵.۶۰۳	۳۸۳	کمیت و کیفیت مناسب تأسیسات زیربنایی و خدماتی در مراکز نام برده	زیرساخت و تأسیسات

معنی دار	.۰۴۲	.۲۲۷۲۷	۳.۳۷۱	۳۸۳	رضایت شما از تعداد و ظرفیت توقفگاهها (پارکینگ ها) مراکز نام برده	
بی معنی	.۱۷۳	.۱۵۴۵۵	۱۲.۰۲۱	۳۸۳	میزان فضای اختصاص یافته به کودکان	
معنی دار	.۰۲۱	.۲۶۳۶۴	۳.۳۸۱	۳۸۳	میزان احساس امنیت شما در مراکز نام برده	امنیت
بی معنی	.۰۵۷	-۱.۰۹۰۹	-۲.۳۱۷	۳۸۳	امکان حضور و استفاده بانوان و کودکان از مراکز نام برده در شب	
بی معنی	.۰۰۰	.۴۲۷۴۱	۴.۱۹۱	۳۸۳	تأثیر مراکز نام برده در افزایش سلامت جسمانی شما	سلامت
بی معنی	.۰۰۷	.۳۲۱۲۶	۳.۴۵۲	۳۸۳	تأثیر مراکز نام برده در افزایش سلامت روانی شما	

اولویت بندی میزان تأثیرات فضاها، فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ بر منطقه و فرا منطقه

جهت اولویت بندی مراکز فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ با توجه به میزان تأثیر آنها بر کیفیت زندگی شهروندان در منطقه و فرا منطقه از آزمون فریدمن استفاده می شود. فرضیه های آزمون به صورت زیر می باشند:

H_0 : میانگین رتبه های میزان تأثیر مراکز فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ بر کیفیت زندگی شهروندان در منطقه و فرا منطقه یکسان است.

H_1 : میانگین رتبه های میزان تأثیر مراکز فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ بر کیفیت زندگی شهروندان در منطقه و فرا منطقه یکسان نیست.

نتایج آزمون فریدمن در جدول شماره ۶ بیان گردیده است. مشاهده می شود که سطح معنی داری آزمون از $0/05$ کوچکتر می باشد ($P\text{-value}=\text{sig}<0/05$) یعنی اینکه فرضیه صفر با اطمینان ۹۵ درصد رد می شود و میانگین رتبه های میزان تأثیر مراکز فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ بر کیفیت زندگی شهروندان در منطقه و فرا منطقه یکسان نمی باشد. با توجه به جدول شماره ۶ مشاهده می شود که پردیس تماشا بیشترین میانگین رتبه در بین دیگر مراکز را دارد یعنی پردیس تماشا بیشترین تأثیر را بر کیفیت زندگی شهروندان منطقه ۱۸ و فرا منطقه داشته است. مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی کمترین میانگین رتبه در بین دیگر مراکز را دارد یعنی این مجموعه ورزشی کمترین تأثیر را بر کیفیت زندگی شهروندان منطقه ۱۸ و فرا منطقه داشته است.

جدول ۵. نتایج آزمون فریدمن برای اولویت میزان تأثیر مراکز فرهنگى، ورزشى و هنرى منطقه ۱۸ بر کیفیت زندگى

شهروندان در منطقه و فرا منطقه

مراکز فرهنگى، ورزشى و هنرى	میانگین رتبه	آماره خى دو	سطح معنی داری
پردیس تماشا	۵.۲۳	۱۹.۵۶	۰.۰۲۱
مجموعه ورزشى بدر	۴.۷۶		
مجتمع فرهنگى، تفریحى و ورزشى شهید مختار سلیمانى	۳.۹۲		
ورزشگاه امام رضا (ع)	۳.۳۵		
مجموعه ورزشى شهیدان اسماعیلی	۳.۱۵		

بحث و نتیجه گیرى

نقطه شروع توسعه اجتماعات انسانی شکل گرفتن درک درستی از نیازهای مردم و سپس پایش دستاوردهای توسعه می باشد. سنجش کیفیت زندگى، ابزار مناسبی برای چنین درکی عرضه می نماید، زیرا مطالعه کیفیت زندگى پلی بین مسؤولان محلی و شهروندان برای تعاملی سازنده است که منجر به تفسیر و بحث در مورد موضوعات کلیدی مؤثر بر زندگى مردم می شود. کیفیت زندگى شهری مقوله ای میان رشته ای و چند بعدی است که پس از رواج شهرنشینی در سطح جهانی در قرن بیستم و پیامدهای آن در عرصه های مختلف به تدریج تحت تأثیر نظریه ها، جنبش ها و جریان های فکری متعددی شکل گرفت. کیفیت زندگى نشان دهنده ویژگی های کلی اجتماعى، اقتصادى و محیطی مناطق است و می تواند به عنوان ابزاری قدرتمند برای نظارت بر برنامه ریزی توسعه اجتماع به کار رود. لذا هدف غایی مطالعه کیفیت زندگى و کاربرد آن، بهره مندی از زندگى مطلوب می باشد. با توجه به تأثیر فضاهاى فرهنگى، ورزشى و هنرى بر بهبود کیفیت زندگى شهروندان، هدف از نگارش این تحقیق، ارزیابى اثرات فضاهاى فرهنگى، ورزشى و هنرى بر افزایش کیفیت زندگى شهروندان منطقه ۱۸ بوده است. بدین منظور با استفاده از رویکرد ذهنی (پرسشنامه) جهت سنجش تأثیر پنج مرکز مورد مطالعه این تحقیق در منطقه ۱۸ (پردیس تماشا، مجموعه ورزشى شهیدان اسماعیلی، ورزشگاه امام رضا (ع)، مجموعه ورزشى بدر، مجتمع فرهنگى، تفریحى و ورزشى شهید مختار سلیمانى) استفاده شده است. برای آزمون فرضیه از آزمون های تی تک نمونه ای، تی مستقل و آزمون فریدمن استفاده شده است که نتایج حاصل از آزمون تی-تک نمونه ای نشان داد که برای تأثیر مراکز بر گویه های کیفیت زندگى در منطقه ۱۸ و فرامنطقه استفاده شده است، نتایج حاصل از این آزمون نشان داد که تأثیر مراکز بر تمام گویه های کیفیت زندگى شهروندان منطقه ۱۸ معنی دار است و همچنین تأثیر مراکز بر بیشتر گویه های کیفیت زندگى فرامنطقه معنی دار بوده است. با توجه به نتایج آزمون تی مستقل برای مقایسه تأثیرات مراکز بر گویه های کیفیت زندگى شهروندان در منطقه و فرا منطقه مشاهده شده است که فضاهاى فرهنگى، ورزشى و هنرى تأثیرات متفاوتی در منطقه و فرامنطقه بر گویه های کیفیت زندگى شهروندان گذاشته اند به طوری که تأثیر بر گویه های کیفیت زندگى شهروندان منطقه ۱۸ از فرامنطقه بیشتر بوده است. نتایج آزمون فریدمن نشان داد بیشترین تأثیر مراکز

مربوط به پردیس تماشا و کمترین تأثیر مربوط به مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی بود. با این استدلال ها فرضیه مطرح شده در تحقیق با اطمینان ۹۵ درصد تأیید می گردد. در جهت بهبود وضعیت مراکز و همچنین افزایش کیفیت زندگی مراجعه کنندگان پیشنهادات ذیل ارائه شده است:

- تشویق بخش خصوصی به منظور سرمایه گذاری در این مراکز و ایجاد عرصه رقابت برای ارائه خدمات بیشتر و

بهتر؛

- تأمین روشنایی مناسب در طول شب جهت افزایش امنیت مراجعه کنندگان؛

- توجه به نیاز زنان برای حضور و استفاده از خدمات این مراکز؛

- استفاده از مدیران متخصص در این مراکز به منظور افزایش کیفیت خدمات؛

- افزایش زمینه های مشارکت در جهت ارائه خدمات مرتبط با مراکز توسط افراد علاقه مند؛

- بهبود وضعیت نظافت و پاکیزگی مراکز در راستای جلب رضایت ساکنان؛

- فراهم آوردن امکان دسترسی و استفاده راحت از وسایل حمل و نقل عمومی برای مراجعه به این مراکز؛

- افزایش امکانات موجود مراکز در جهت افزایش رضایت شهروندان؛

- برنامه ریزی برای حضور جوانان در این مراکز برای پر کردن اوقات فراغت در راستای پیشگیری از اعتیاد؛

- کاهش هزینه ی استفاده از خدمات در جهت افزایش تعداد مراجعه کنندگان؛

- اطلاع رسانی زمان برگزاری کلاسهای ورزشی و آموزشی مراکز برای افزایش مراجعه کنندگان.

منابع

۱. باسنا، مهدی و عاقلی کهنه شهری، لطفعلی و مسائلی، ارشک، ۱۳۸۹، رتبه بندی شاخص کیفیت زندگی در استان های کشور، رفاه اجتماعی، شماره ۳۷، صص ۹۵-۱۱۲
۲. بررسی مسائل توسعه شهری منطقه ۱۸، فصل دوم: مطالعات فضایی و سیمای شهر، ۱۳۸۲، معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران، مهندسين مشاور آبان
۳. بررسی مسائل توسعه شهری منطقه ۱۸، فصل دهم: جمع بندی، نتیجه گیری و پیشنهادات، ۱۳۸۲، معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران، مهندسين مشاور آبان
۴. برنامه عمرانی پنجساله (۸۶-۸۲) منطقه ۱۸، ۱۳۸۱، جلد اول، حوزه معاونت طرح و برنامه منطقه ۱۸
۵. جاجرمی، کاظم و کلتی، ابراهیم، ۱۳۸۵، سنجش وضعیت شاخص های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان مطالعه موردی: گنبد قابوس، مجله جغرافیا و توسعه، دوره ۴، شماره پیاپی ۸، صص ۵-۱۸
۶. حمیدی، مهرداد، ۱۳۹۲، مدیریت شهری و ورزش همگانی، انتشارات تپسا
۷. خادمی، امیرحسین، ۱۳۹۲، ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر آمل)، پنجمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد، صص ۱-۱۸
۸. دمازی، بهزاد، ۱۳۹۲، مدیریت شهری و سلامت، انتشارات تپسا
۹. دهداری، طاهره، ۱۳۸۱، ۱۳۸۱، بررسی تأثیر آموزش بر کیفیت بیماران با عمل جراحی قلب باز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم پزشکی دانشگاه تربیت مدرس
۱۰. رهنمایی، محمدتقی و پور موسوی، سید موسی، بررسی ناپایداری های امنیتی کلانشهر تهران بر اساس شاخص های توسعه پایدار شهری، پژوهش های جغرافیایی، شماره ۵۷، صص ۱۹۳-۱۷۷
۱۱. رهنمایی، محمدتقی و منوچهری میاندوآب، ایوب و فرجی ملایی، امین، ۱۳۹۰، تحلیل کیفیت زندگی در بافت فرسوده شهر میاندوآب، مدیریت شهری، شماره ۲۸، صص ۲۴۰-۲۲۳
۱۲. سالنامه آماری شهر تهران، ۱۳۹۰، قابل دسترس از: <http://www.tehran.ir/portals/0/flipbook/tehran-statistical-yearbook-2011-2012/index.html>
۱۳. سعیدی رضوانی، نوید و حاجی نوروزی، فتانه، ۱۳۹۲، سنجش کیفیت زندگی شهری در بافت فرسوده محله سپه شهر قزوین از دیدگاه ساکنین به کمک تحلیل AHP، اولین همایش ملی شهرسازی و معماری در گذر زمان، قزوین، صص ۱-۱۶
۱۴. شهری، علی، ۱۳۹۰، نقش فضاهای عمومی در کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: پارک ملت، منطقه ۳ تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی
۱۵. علی اکبری، اسماعیل و امینی، مهدی، ۱۳۸۹، کیفیت زندگی شهری در ایران ۱۳۸۵-۱۳۶۵، مجله رفاه اجتماعی، شماره ۳۶، صص ۱۴۸-۱۲۱

۱۶. فرهنگسراها، ۱۳۷۵، گزارش فعالیت مراکز اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، جلد چهارم، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران
۱۷. فکوهی، ناصر، ۱۳۸۷، انسان شناسی شهری، چاپ هفتم، نشر نی
۱۸. کریمی صالح، محمدجعفر، ۱۳۸۵، فضاهای ورزشی و طراحی شهری، اولین همایش ملی شهر و ورزش، تهران، صص ۵-۱
۱۹. گزارش دوسالانه فعالیت‌های راهبردی-اجرایی منطقه ۱۸ تهران، ۱۳۸۴
۲۰. لواسانی، ۱۳۸۷، شناخت وضعیت پراکندگی مراکز فرهنگی-هنری شهر تهران «۲»، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران
۲۱. محمودی نژاد، هادی و صادقی، علی رضا، ۱۳۸۸، طراحی شهری از روانشناسی محیطی تا رفاه اجتماعی، انتشارات هله، چاپ اول
۲۲. مدیری، آتوسا، ۱۳۸۵، جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۲، صص ۲۸-۱۱
۲۳. مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰
۲۴. موسوی، میرنجف، و باقری کشکولی، علی، ۱۳۹۱، ارزیابی توزیع فضایی کیفیت زندگی در محلات شهر سردشت، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال سوم، شماره ۹، صص ۹۷-۱۱۸
۲۵. نجات، سحرناز، ۱۳۸۷، کیفیت زندگی و اندازه گیری آن، مجله تخصصی اپیدمیولوژی ایران، دوره ۴، شماره ۲، صص ۶۲-۵۷
۲۶. نوغانی، محسن، و اصغرپور ماسوله، احمدرضا، و صفا، شیما، و کرمانی، مهدی، ۱۳۸۷، کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، سال پنجم، صص ۱۴۰-۱۱۱
۲۷. وظیفه، بهمن و پاشازاده، اصغر و نریمانزاده، علیرضا، ۱۳۹۲، سنجش وضعیت شاخص های کیفیت زندگی شهری منطقه ۲ اردبیل از دیدگاه شهروندان، پنجمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد، صص ۱۶-۱
28. Evans, David R, 1994, Enhancing Quality of Life in the Population at Large, Social Indicators Research, Vol. 33, Issue. 1-3, pp. 47-88
29. Jirojankul, Paragi, and Skevington, Suzanne, and Hudson, John, 2003, Predicting Young Children Quality of Life, Social Science & Medicine, N 57, pp. 1277-1288
30. Lee, Yung-Jaan, 2008, Subjective Quality of Life Measurement in Taipei, Building and Environment, Vol. 43, Issue 7, pp. 1205-1215
31. National Position Paper Sports Space, 2014, Parks & Leisure Australia, Available At: www.parksleisure.com.au/documents/item/2765
32. Olajuyigbe, A.E, Osakpolor, S, and Adegboyega, S.A, 2013, Assessment of Quality of Life Using Geographical Information System Approach for Poverty Alleviation Decision-Making, International Journal of Sustainable Land Use and Urban Planning, Vol. 1, No. 1, pp. 1-20

33. Schalock, Robert L, 2004, The Concept of Quality of Life: What we Know and Do Not know, *Journal of Intellectual Disability Research*, Vol. 48, Part 3, pp. 203-216
34. Tauhidur, Rahman, and Ron, C. Mittelhammer, and Wandschneider, Philip, 2005, Measuring the Quality of Life across Countries: A Sensitivity Analysis of Well-being Indices, *World Institute for Development Economics Research*, Research Paper No. 2005/06, Available at: <https://ideas.repec.org/p/unu/wpaper/rp2005-06.html>
35. Tsang, Yick Tat, 2000, Does Urban Planning in Hong Kong Improve our Quality of Life?, Master Theses, The Centre of Urban Planning and Environmental Management, The University of Hong Kong, Available at: <http://hub.hku.hk/handle/10722/37518>
36. Ulengin, Burc, and Ulengin, Fusum, and Guvenc, Umit, 2001, A Multidimensional Approach to Urban Quality of Life: The Case of Istanbul, *European Journal of Operational Research*, Vol. 130, Issue. 2, pp. 361-374
37. Wish, Naomi Bailin, 1986, Are We Really Measuring the Quality of Life? Well-Being Has Subjective Dimensions, as Well as Objective Ones, *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 45, No. 1, pp. 93-99

منابع اینترنتی:

38. www.region18.tehran.ir, ۱۳۹۳، وبسایت شهرداری منطقه ۱۸
39. www.seattle.gov/arts/space/cultural_space_definition.asp
40. www.shadabad.mytehran.ir, ۱۳۹۳، وبسایت محله شادآباد
41. www.wikipedia.org